
Research article

© 2019 Silvia Myslimi.

This is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution-Non-Commercial No Derives License ([Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/))

KONSIDERATA HISTORIKE NË LIDHJE ME PERSONIN FIZIK NË TË DREJTËN CIVILE

Silvia MYSLIMI

University College “Reald”, Albania

silvia.myslimi@unireald.edu.al

Abstract

The study carried out has addressed the physical person and his identification in all family, social and legal reports. In the modern law, the technical-juridical notion of a physical person expresses the quality of a human being to be subject of the civil law, and his biological existence is not only necessary, but as well sufficient to give him the opportunity to be subject of the rights and obligations. Legal capacity and ability to act of a natural person is dealt with by referring to a broad historical, comparative and analytical analysis. In the context of this study, the physical person is identified with its elements as are, name, surname, place of residence and civil status. Different periods of history have been treated analytically to have a clearer picture of the concept of the physical person and his protection. We will look at the expansion of the circle of rights of the person to come in the form that we know today. By looking at this analysis we will be able to distinguish the concept of the physical person that is studied today in the auditoriums of justice.

Key words: *Physical person, legal capacity, capacity to act, identification, subject, legal action, legal protection*

Abstrakt

Punimi i realizuar ka trajtuar personin fizik dhe identifikimin e tij në raportet familjare, sociale dhe juridike. Në të drejtën moderne nocioni tekniko-juridik i personit fizik shpreh cilësinë e njeriut për të qenë subjekt i së drejtës civile, kurse ekzistenca e tij biologjike nuk është vetëm e nevojshme, por edhe e mjaftueshme për t'i dhënë atij mundësinë që të jetë subjekt i të drejtave dhe detyrimeve. Zotësia juridike dhe zotësia për të vepruar e personit fizik është trajtuar duke iu referuar një analizë të gjerë historike, krahasuese edhe analitike. Në kontekstin e punimit, personi fizik identifikohet me elementët e tij sikurse janë, emri, mbiemri, vendbanimi dhe gjendja civile. Janë trajtuar në mënyrë analitike periudha të ndryshme të historisë për të pasur një panoramë më të qartë të konceptit të personit fizik së pari si dhe mbrojtjes së tij. Do të shikojmë zgjerimin e rrethit të të drejtave të personit fizik për të ardhur në atë formë që ne e njohim sot. Duke parë këtë analizë do të arrijmë edhe të bëjmë dallimin me atë koncept të personit fizik që sot studiohet në auditorët e drejtësisë.

Fjalët kyçe: *Person fizik, zotësi juridike, zotësi për të vepruar, identifikim, subjekt, veprim juridik, mbrojtje juridike.*

1. HYRJJE

Të identifikosh një person fizik do të thotë që t'i konstatosh identitetin dhe t'a individualizosh në një shoqëri të caktuar dhe në tërësinë e marrëdhënieve shoqërore në të cilat ai përfshihet. Njeriu ka të drejtën që të jetë subjekt në shumë degë të së drejtës. Në këtë mënyrë me identifikim të personit fizik do të kuptojmë individualizimin e këtij të fundit, pra përcaktimi i koordinatave të pozicionit të tij, përcaktimi i identitetit në jetën juridike. Në të drejtën moderne nocioni tekniko-juridik i personit fizik shpreh cilësinë e njeriut për të qenë subjekt i së drejtës civile. Duhet të theksojmë se nocioni i personit fizik i përket *ab originem* të drejtës civile. Megjithatë personi fizik përdoret edhe nga degë të tjera të së drejtës për të shprehur cilësinë e njeriut si subjekt në një të drejtë ose tjetrën. Disa degë të së drejtës përdorin edhe terma të veçantë për të shprehur këtë cilësi, sikurse hasim në të drejtën kushtetuese termin shtetas. Kjo është edhe arsyeja se përse “personi fizik” shoqërohet herë pas here me shtesën “si subjekt i së drejtës civile”.

Nga ana tjetër, doktrina ka dhënë disa përkufizime të zotësisë për të vepruar të cilat ndrysho në pjesërisht sa nga një autor tek tjetri. Autorët e së drejtës janë të opinionit që përkufizimi i zotësisë për të vepruar, duhet të përmbajë domosdoshmërisht elementët e mëposhtëm:

- a) lidhja që duhet të ketë kjo lloj zotësie me zotësinë civile të vetë njeriut;
- b) kryerjen e veprimeve juridike civile dhe jo kryerjen e veprimeve juridike që u përkasin degëve të tjera të së drejtës;
- c) kryerja e veprimeve juridike nuk parashikon vetëm ushtrimin e të drejtave dhe

marrjen përsipër të detyrimeve civile, por edhe fitimin e të drejtave subjektive civile sikurse edhe ekzekutimin e detyrimeve civile.

Duke u nisur nga këto elemente, zotësia për të vepruar është ajo pjesë e zotësisë civile të njeriut, e cila konsiston në aftësinë e këtij të fundit, për të fituar dhe ushtruar të drejtat civile sikurse edhe për të ekzekutuar detyrimet civile nëpërmjet veprimeve juridike. Zotësia për të vepruar, në literaturën juridike emërtohet edhe me termin zotësi vepruese, kurse në disa raste përdoret edhe termi zotësia punuese.

2. PERSONI FIZIK NË TË DREJTËN NË PERIUDHA TË NDRYSHME KOHORE

2.1. Personi fizik në të drejtën romake

Sipas Justinianit “*omne autem ius quo utimur vel ad personas pertinent vel ad res vel ad actiones*”, e gjithë e drejta që njohim i referohet personave fizikë, sendeve ose veprimeve të personave, sepse çdo e drejtë krijohet në favor të njerëzve¹. Për të përfutur një të drejtë sa më të dobishme, është mjaft e rëndësishme që më parë të analizojmë statusin e personave, të cilët duhet të përfitojnë nga kjo e drejtë.

Klasifikimi kryesor në lidhje me të drejtat e personave i referohet faktit që të gjithë personat ishin të lirë ose skllavër (*omnes homines aut liberi sunt aut serviti*). Në atë kohë afirmohej se liria “është zotësia natyrore e njeriut për të realizuar atë që dëshiron me përjashtim të rasteve, kur një forcë e caktuar ose ligji e ndalon”, kurse skllavëria “është një gjendje në të cilën personi është i detyruar t’i nënshtrohet, në kundërshtim me ligjet e natyrës, pushtetit të tjetrit”. Për të promovuar idenë si “subjekt i të drejtës dhe detyrimeve civile”, në të drejtën romake, përdoret termi *caput(kokë/krye)*, duke iu referuar kështu pjesës më të rëndësishme të trupit të njeriut për një individ në të gjitha aktivitetet e tij. Nga ana tjetër, fjala persona (*per sonare*), fillimisht, do të thotë *masca(personatus-i maskuar)*, term i cili përdoret si nga romakët, ashtu edhe nga grekët. Aktori i maskuar luante rolin e tij në skenë. Kuptimi juridik i fituar post-persona nuk përjashton simbolin e mëparshëm por përkundrazi nxjerr në dukje rolin social të njeriut, zotësinë juridike, e cila mëshirohet nëpërmjet faktit se njeriu luan një rol në jetën juridike.

Në shoqërinë romake e drejta për të pasur të drejta dhe detyrime nuk u njihej të gjithë njerëzve. Në këtë kontekst, skllavërit nuk fitonin zotësinë juridike nga momenti i lindjes për vetë faktin se ata nuk konsideroheshin persona, por bënë pjesë tek kategoria e sendeve (*res*). Skllavërit emërtoheshin ndryshe edhe si instrumente pune zanorë (*instrumenta vocalia*), duke u privuar në këtë mënyrë nga një jetë juridike. Sipas të drejtës civile, shndërroheshin në skllavër të gjithë ata që kapeshin robër nga armiqtë ose të gjithë fëmijët të lindur nga nëna skllave.²

Ekzistonin gjithashtu disa njerëz të lirë me një gjendje juridike speciale (*quasi servi*),

¹ Sambrian, Teodor., *Iustiniani Digesta, Liber Primus*, Editura Universitaria, Krajovë, 2002

² Dogaru Ion. Cercel, Sevastian, *Drept civil, Persoanele*, Editura C.H. Beck, Bukuresht, 2007

sikurse ishte situata e debitorit i cili ka pranuar huanë përpara magjistratit (*confessus in iure*) ose ka qenë i dënuar nga magjistrati (*indicatus*) që të paguajë një shumë të hollash. Në rastin kur debitori nuk arrinte që të shlyente borxhin brenda 30 ditëve, atëherë ai mund të sillej *ob torto colo* përpara magjistratit, i cili do t'i caktonte masën e dënimit në prani të kreditorit. Debitori do të lidhej nga duart dhe këmbët (*nervo aut compedibus*) dhe do të mbahej për 60 ditë në qeli.

Në këtë interval kohe, ai duhej të paraqitej 3 herë përpara magjistratit, i cili do t'i rikujtonte shumën e borxhit për të cilën ishte dënuar. Në qoftë se asnjë njeri nuk paguante borxhin e debitorit, atëherë kreditori kishte të drejtën t'a vriste ose t'a shiste si skllav. Ky sanksion, më vonë, do të zëvendësohej me shitjen e të gjithë pasurisë të debitorit nëpërmjet *vendictio bonorum*. Zënia rob ishte forma më e përhapur e transformimit të njeriut të lirë në skllav. Përpjekja e parë e mbrojtjes fizike të skllavit u realizua me ndihmën e ligjit *Lex Petronia Servis*, i propozuar nga ana e konsullit *Publius Petronius Turpilianus* në vitin 61 pas Krishtit. Sipas këtij ligji, të gjithë pronarët nuk kishin të drejtën që të jepnin skllavërit si “prehë për kafshët e egra në lojërat e cirkut”, pa pëlqimin paraprak të magjistratit. Perandori *Claudius*, në vitet 41-51 pas Krishtit, vendosi që t'i heqë të drejtën e pronësisë mbi skllavin, pronarit, i cili braktis një skllav të moshuar ose të sëmurë.

Antonius Pius në vitet 138-161 pas Krishtit miratoi dy kushtetuta, të cilat u ndalonin kategorikisht pronarëve vrasjen e skllavëve pa motiv dhe i detyronte gjithashtu pronarët mizorë që të shisnin skllavërit, të cilët keqtrajtoheshin. Në fund, perandori *Konstandin* i dënonte pronarët të cilët braktisnin skllavërit e porsalindur, duke humbur të drejtën e pronësisë mbi këta të fundit.

Të gjitha masat e mësipërme kishin si qëllim mbrojtjen e interesit të shtetit në mënyrë që skllavërit të mos ishin objekt i trajtimit dhe përdorimit arbitrar. Për shkak të kushteve shumë të këqija të shfrytëzimit, skllavërit janë ngritur shumë herë në kryengritje me në krye *Herdonius*, kryengritje të cilat janë shtypur gjithmonë me anë të forcës. Për të evituar dhe minimizuar kryengritjet e padëshiruara, u aplikuan vazhdimisht një mori masash në favor të skllavëve. *Justiniani* do të pohonte se “është në interes të shtetit që asnjë njeri të mos keqpërdorë pronën e tij” (*expedit enim rei publicae, ne quis re sua male utatur*). Një personalitet i plotë në të drejtën romake bazohej mbi shumën e tre elementëve: liria (*status libertatis*), shtetësia (*status civitatis*) dhe cilësia e “Kryetarit” të familjes agnatike ose të paktën anëtar i kësaj familje (*status familiae*). Si fillim, gjendja e lirisë fitohet menjëherë me lindjen ose pas lindjes, duke u respektuar në këtë mënyrë rregulli që “fëmija i lindur nga prindër të lirë është i lirë”, por në rastet kur njëri nga prindërit është skllav, fëmija fiton statusin e nënës. Në qoftë se nëna është skllave në momentin e lindjes, por në kohën e shtatzënës ka pasur cilësinë e gruas të lirë, atëherë fëmija i lindur konsiderohet i lirë. Pas lindjes, liria mund të fitohet edhe nëpërmjet lirimit nga robëria (skllavi, i cili për një periudhë prej 20 vitesh sillet me mirëbesim si një njeri i lirë, kthehet në njeri të lirë). Vetëm qytetarët romakë gëzonin të gjitha të drejtat politike (*ius suffragi, ius honorum, ius militiae*) dhe të drejtat civile romake (*ius*

connubii, ius commercii).

Formula “*civis romanus sum*”, shërbeu si një nyje mbrojtëse për të gjithë qytetarët romakë të denjë dhe të lirë. Të huajt (peregrini) gëzonin në raport me qytetarët romakë disa të drejta civile dhe garanci politike, duke u konsiderua në këtë mënyrë të zotë sipas *ius gentium* (popujt të cilët nuk kanë nënshkruar traktate me Romën, barbarët, nuk kishin asnjë të drejtë). Si rregull, shtetësia fitohej me lindje dhe në këtë mënyrë fëmijët e shtetasve romakë gëzojnë këtë shtetësi.

Në rastin kur njëri nga prindërit ishte i huaj, atëherë edhe fëmija ishte i huaj (ligji Menicia), por gradualisht u vendos që i sapolinduri konsiderohet shtetas, në qoftë se nëna e tij ka shtetësi romake në momentin kur lind fëmijën. Me përjashtim të kriterit të lindjes, shtetësia fitohej edhe nëpërmjet lirimimit nga robëria. Skllavi në momentin e fitimit të lirisë fitonte edhe shtetësinë, duke përfituar nga ndonjë favor personal ose kolektiv. Shtetësia i hiqej shtetasit romak, i cili ka humbur lirinë, në rastet e heqjes dorë por edhe kur shtetasi romak ishte i dënuar penalisht, sikurse është rasti i dënimit me punë të detyrueshme.

2.2.Kodi civil i Zogut i vitit 1928

Fjala “person” nuk ekzistonte në burimet e së drejtës në mesjetë dhe ideja e mbajtësit të të drejtave dhe detyrimeve mishërohej nëpërmjet fjalës “njeri”. Në vendin tonë, për shkak të pushtimeve të ndryshme, situata politike dhe ekonomike kanë ndryshuar vazhdimisht.

Këto ndryshime kanë influencuar padyshim situatën juridike dhe legjislativë. Deri në vitin 1912 në vendin tonë dominonte e drejta zakonore (kanunet respektivë që vepronin në krahinat e ndryshme) dhe e drejta osmane (*sheriati*). Këto dy të drejta, me kalimin e kohës, u transformuan në të drejtën shtetërore e cila, kishte një karakter të përgjithshëm dhe detyrues.

Një nga momentet më të rëndësishme të evolucionit legjislativ ishte Kodi Civil i Zogut, i cili u frymëzua kryesisht nga Kodi Civil Francez i Napoleonit, Kodi Civil Italian dhe Kodi Civil Zvicerian. Kodi Civil i Mbretërisë Shqiptare, hyri në fuqi më 1 prill të vitit 1929 dhe përbëhej nga disa dispozita hyrëse, sikurse edhe katër libra: -Personat dhe familja; -Dispozita “Mbi trashëgiminë ligjore dhe testamentare”; -Dispozita “Mbi sendet, zotërimin dhe mbi modifikimin e tij”; -Dispozita “Mbi mënyrat e fitimit dhe të transferimit të pronësisë, si edhe të drejtave mbi sendet”³. Në Kodin Civil të Zogut të vitit 1928, në nenin 1 të tij, thuhet shprehimisht se: “Çdo shtetas gëzon të drejtat civile, kur nuk asht rrëzue nga ato me një dënim ndëshkimuer”, e cila nënkuptonte se gëzonin të drejtat civile të gjithë ata persona, të cilët nuk kanë marrë asnjë masë ndëshkimore.

Këtë parim e shohim të konsakruar edhe në Nenin 195 të Statuti Themeltar të Mbretërisë Shqiptare. Në librin e parë “Personat dhe familja” janë trajtuar fillimisht disa nocione

³ Latifi, Juliana “E Drejta Civile”, Shtëpia Botues ILAR, Tiranë 2001

të përgjithshme. Kështu për personin jepej përkufizimi se, quhet subjekti real ose fiktiv, i zoti të ketë të drejta dhe detyra. Personat fizikë kanë një emër, kanë zotësi dhe mund të kenë pasuri dhe banesë. Personaliteti ekziston qysh në minutën që e *lemja (lindja)* është e plotë. Deri në atë moment, njeriu nuk ka fituar jetën e vet, por konsiderohet si pjesë e nënës, *pars viscerum matris*. Megjithatë ekziston një përjashtim, sipas të cilit foshnja e zënë, por e palindur konsiderohet si e lindur, për aq kohë sa interesi i saj e kërkon këtë. Në këtë rast fëmija fitonte zotësinë juridike përfundimisht vetëm në momentin kur lindte e gjallë dhe jetonte. Gjithashtu, fëmija i zënë, për të përfituar zotësinë juridike, duhet të plotësonte këto dy kushte:

a) Fëmija duhet të lindë i gjallë; Në rastet kur fëmija lind i vdekur, atëherë nuk konsiderohej si person edhe në qoftë se vdekja ka ndodhur në momentin e lindjes, pa marrë parasysh në këtë mënyrë faktin se fëmija mund të kishte jetuar brenda barkut të nënës.

b) Fëmija duhet të lindë i jetueshëm; Fjala “*i jetueshëm*” do të thotë i zoti për të jetuar (*vitae habilis*). Personaliteti, domethënë zotësia juridike humbet bashkë me jetën. Vdekja është një fakt real, por nga ky fakt shumë herë lindin të drejta, sidomos për çështje trashëgimie, kur kjo e drejtë varet nga prova e prioritetit të vdekjes, domethënë nëse A ka vdekur më parë se B.

Këtë çështje e ka zgjidhur neni 652 i Kodit Civil të Zogut me dispozita, të cilat specifikojnë se: “Në qoftë se midis dy ose më shumë personave që thirren respektivisht për të trashëguar njëri-tjetrin dhe ekzistojnë dyshime se cili person ka vdekur më parë, u lind e drejta që më parë të provojnë vdekjen e njërit ose të tjetrit. Në mungesë provash, prezumohet se ata kanë vdekur në të njëjtën kohë dhe në këtë mënyrë nuk transmetohet asnjë e drejtë nga njëri tek tjetri”. Është më se e qartë se, zotësia juridike humbet bashkë me vdekjen. Çdokush i cili pretendon një të drejtë që i rrjedh nga një tjetër person, duhet të provojë se ky person ekzistonte.

2.3. Personi fizik sipas Pjesës së Përgjithshme të Kodit Civil të vitit 1955

Personi fizik në këtë periudhë është trajtuar në bazë të ligjeve Nr. 2022, datë 2.4.1955 “Mbi pjesën e përgjithshme të Kodit Civil” dhe Nr. 2023, datë 2.4.1955 “Mbi dispozitat zbatuese të pjesës së përgjithshme të Kodit Civil”⁴. Në nenin 7 të gjithë personave, pa dallim seksi, kombësie, besimi dhe origjine u njihet zotësia juridike, domethënë zotësi për të pasur të drejta dhe detyrime civile.

Në pajtim me këtë, çdo person gëzon të drejtën e punës, ka të drejtë të zgjedhë veprimtarinë dhe mjeshtërinë që nuk është e ndaluar dhe të marrë pjesë në organizata shoqërore; gëzon të drejtën e pronësisë dhe të drejtën e trashëgimisë brenda kufijve të lejuar nga ligji. Ka të drejtë të kryejë veprime juridike si dhe të gëzojë çdo të drejtë tjetër të njohur nga ligji. Askush nuk mund të kufizohet në të drejtat civile veç në mënyrën dhe në rastet e

⁴ Ligji nr. 2022, datë 2.4.1955 “Mbi pjesën e përgjithshme të Kodit Civil”. Ligji nr. 2023, datë 2.4.1955 “Mbi dispozitat zbatuese të pjesës së përgjithshme të Kodit Civil”.

caktuara në ligj.

Çdo veprim juridik që kufizon zotësinë juridike është i pavlefshëm. Zotësia juridike fillon me lindjen e një personi gjallë dhe mbaron me vdekjen e tij. Fëmija që nga koha e zënies, gëzon të drejta civile në qoftë se lind i gjallë. Kur dy ose më shumë persona kanë vdekur dhe nuk mund të provohet se kush prej tyre ka vdekur më parë, quhet se të gjithë kanë vdekur në një kohë.

2.4.Kodi Civil i Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë i vitit 1981

Ky kod është miratuar nga Kuvendi Popullor i Republikës Socialiste të Shqipërisë, i cili ka trajtuar tre kategori subjektsh të marrëdhënies juridike civile:

- a. Personat juridikë; Për të përmbushur një veprimtari të caktuar krijohen personat juridikë. Persona juridikë, si subjekte të marrëdhënieve juridike civile, janë ndërmarrjet, institucionet, kooperativat bujqësore dhe organizatat shoqërore, të cilat kanë mjete materiale e monetare dhe, për pasojë, mund të fitojnë në emër të tyre të drejta, të marrin përsipër detyrime civile dhe të jenë paditës ose të paditur.
- b. Shteti; Shteti paraqitet si subjekt në ato marrëdhënie juridike civile që lindin nga disponimi i drejtpërdrejtë i mjeteve buxhetore dhe i pasurisë shtetërore që nuk i është dhënë për administrim ndonjë personi juridik, si edhe në marrëdhëniet e tjera civile në të cilat ai merr pjesë drejtpërdrejt.
- c. Shtetasit; Shtetasit, pa dallim seksi, race, kombësie, arsimit, pozite shoqërore a gjendjeje materiale kanë zotësi juridike, domethënë zotësi për të pasur të drejta dhe detyrime civile. Ashtu sikurse konstatohet, Kodi Civil i vitit 1981 nuk përmend termin “person fizik”, por, megjithatë, nuk harron të specifikojë termin “person juridik”. Personi fizik në këtë kod, është njësuar me termin “shtetas”. Çdo shtetas ka zotësinë për të pasur të drejta dhe detyrime civile.

Pra për të drejtën civile njeriu është një person (fizik), ndërsa sipas doktrinës një subjekt i së drejtës. Në botën e së drejtës njeriut i është njohur atributi i qenies qendër e referimit të të drejtave dhe detyrimeve. Personaliteti i personit fizik fillon në momentin e lindjes dhe mbaron në momentin e vdekjes së tij.

3. Referencat

1. Dogaru Ion. Cercel, Sevastian, Drept civil, Persoanele, Editura C.H. Beck, Bukuresht, 2007.Sambrian,
2. Teodor.,Justiniani Digesta, Liber Primus, Editura Universitaria, Krajovë, 2002.
3. Latifi, Juliana. E Drejta Civile, Shtëpia Botuese ILAR, Tiranë 2001.
4. Ligji nr. 2022, datë 2.4.1955 “*Mbi pjesën e përgjithshme të Kodit Civil*”.
5. Ligji nr. 2023, date 2.4.1955 “*Mbi dispozitat zbatuese të pjesës së përgjithshme të Kodit*

Civil".

6. Kodi Civil i Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë, „miratuar me ligjin nr. 6340, date 26.06.1981.